

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput I. De ineffabilitate Dei, atque de Divinis nominibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS LIBER SECUNDUS

*In quo de Divinis attributis universe, ac singillatim
differitur.*

De Divinis
Attributis

INVESTIGATA DEI EXISTENTIA AC NATURA, ejus proprietates, quæ usitatissimo vocabulo Attributa appellantur, sese offerunt examinanda. Sunt autem hæc attributa perfectiones quædam, quæ ratione nostra Dei consequuntur naturam. Quarum aliqua absoluta dicuntur, & communia tribus Personis, alia autem relativa, quibus Personæ Divinæ ad invicem referuntur. Ex illis vero, in quibus tantummodo hoc præsentis libro versabimur, præter unitatem, de qua disputatum est

hactenus, duodecim connumerantur à Scholasticis, viginti duo à Boëtio, neque pauciora sunt ἑπρωτάς, videlicet mentis nostræ excursionibus, quibus aliquid non indecorum, neque indignum de supremo Namine excogitamus. Potiora autem sunt ineffabilitas, simplicitas, infinitas, æternitas, immutabilitas, immensitas, veracitas, omnipotentia, pulchritudo ac perfectio; & quæ quæ particularem postulant dissertationem, invisibilitas, scientia, voluntas ac libertas, providentia, prædestinatio. Horum itaque notitiam tradam ea methodo, quæ præferat amorem sapientiæ moderatum.

CAPUT I.

De ineffabilitate Dei, atque de Divinis nominibus.

SUMMARIUM.

1. Deus est ineffabilis.
2. Obje&io, & ejus solutio.
3. Divinorum Nominum alia Divinam naturam ac substantiam significant, alia attributa.
4. Obje&io ex S. Athanasio, illiusque solutio.
5. Quænam præcipua sint Dei Nomina.
6. De Sanctissimo Nomine Jesu.

De Divinis
nominibus,
& ineffabili-
tate Dei.

ARbitratur impius hæreticus Eunomius, quem Nyssenus lib. XII. cavillatorem, nominumque aucupem appellabat, Deum pluribus significari nominibus, quorum singula Divinam naturam quatenus in se subsistit exprimerent. Ad confutandum verisipellem hominem sat est, si duo brevissime præstentur, nimirum probetur

nullo simplici vocabulo designari posse reconditam divinitatem, nisi prout mente nostra inadæquate concipitur; ac diversa nomina Dei, sive substantiva sint, sive adjectiva, varias mentis ignorantiae tenebris involutæ exhibere perceptiones.

PROPOSITIO I. Deus est ineffabilis, id est, licet plura vocabula significet.
1. Propositio I. cent

cent Divinam essentiam, aut attributa, prout à nobis percipiuntur, nulla excitant ideam Divinæ naturæ, prout est in se.

Probatur.

Probatur I. ex libro Prov. cap. xxx. v. 4. *Quod nomen est ejus, & quod nomen filii ejus, si nosti?* II. Sanctorum Patrum sententiis, quos inter Justinus in Cohortatione ad gentes ait: *Fieri non potest, ut proprium aliquod Dei nomen attribuat.* Lactantius lib. 1. divi. Instit. cap. 6. *Deo nomen non est.* Novatianus lib. 1. de Trinit. cap. 4. *Nomen Dei proprium edici non potest, quoniam non potest nec concipi.* S. P. Augustinus in Psal. lxxxv. n. 12. *Deus ineffabilis est.* Et ibidem: *Queris quid sit? Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit.* Tertio probatur communi Philosophorum consensu. Ita namque scribit Plato in Parmenide, & de Republ. vi. Plotinus Ænead. lib. 5. cap. 16. Proclus Th. Platon. lib. 2. cap. 4. Jamblichus Segm. vii. quos citat, & longiori explicatione persequitur Thomassinus lib. vi. Th. Dogm. cap. v. Addere possum Alcinoium, ac Maximum Tyrium, quorum loca refert Petavius lib. viii. cap. vi. n. 6. Addit Huetius Alnetan. Quæst. lib. II. n. xv. Simplicium, & Philemonem Poëtam, qui ait, terribile esse nomen Dei, nec à quoquam proferri posse. Accedunt cum Hebræi, qui in hodiernam diem nomen Dei Tetragrammaton, cujus etiamnum ignoratur pronuntiatio, efferre nesciunt, tum Samaritani, qui Garizimitanum templum Deo sacrum omni carere vocabulo dixerunt Antiocho illustri, ut libro xi. Antiquit. cap. 7. scribit Josippus. Denique probatur ratione: Nomina sunt signa conceptuum nostrorum: Essentiam Divinam non possumus in hac vita perfecte cognoscere: Ergo neque perfecte possumus aliquo nomine exprimere.

2. Objicitur.

Oppones: Aliqua Dei nomina non pendent ab hominum instituto, sed Deum ipsum, qui ea Moyse revelavit, habent auctorem. Ergo hæc saltem plane ac digne exprimere poterunt Dei naturam.

Solvitur.

Resp. nego consequentiam. Etenim, quemadmodum Deus cum esset invisibilis in assumpta creatura dignatus est apparere, ut nos misericorditer visitaret; ita, cum sit ineffabilis, congruum existimavit se aliquo vocis sono nominare, quia admittens humanæ vocis obsequium, *verbis nostris in sua laude gau-*

dere nos voluit. S. P. Augustinus lib. 1. de Doct. Christiana cap. 6.

PROPOSITIO II. Divinorum nominum alia Divinam naturam ac substantiam significant, alia attributa. 3. Propositio 2.

Sequitur ex dictis, & probatur: Tametsi nihil Divinæ naturæ adveniat, indulgetur tamen imbecillitati rationis nostræ, ut concipiamus *esse à se* tanquam naturam; justitiam, misericordiam, & alia quæ habent quamdam connotationem, veluti proprietates consequentes essentiam: imo sunt Divina nomina personalia, quæ de natura & essentia enunciari non possunt, nisi, ut Scholæ loquuntur, *in concreto*: Atqui nomina significant res prout mente nostra percipiuntur: Ergo alia Dei nomina significant essentiam, ut istud *Ens à se*, alia vero attributa, aut personas, ut, *justitia, Pater, &c.*

Opp. Athanasius in libro de Decretis Nicænæ Synodi, Cyrillus in lib. Theophrasti cap. 19. atque alii Patres affirmant tam nomen Dei, quam nomen Filii, ac Patris, (quod asserendum est de quocunque alio nomine) Divinam significare substantiam, cum in Deo nihil sit eorum, quæ naturam sequuntur. Ergo quaecunque Divinum nomen Essentiam significat.

Resp. Athanasium ac Cyrillum Alexandrinum disputare contra Arianos, qui asserabant Verbum natura ac substantia realiter distinctum à Patre, excogitantes Divinam generationem ad instar humanæ, quæ fit cum propagatione ac decisione naturæ. Augustinus autem in vii. de Trinit. cap. 1. alique Patres docent nomen Filii, Verbi, Imaginis, & id genus plurima, relationem, non substantiam significare. Quæ in libris de Trinitate data opera explicabuntur. Dist. itaque ant. Nomina Divina, quæcunque sint, significant substantiam, si accipiantur secundum rem, & absolute, concedo: si spectentur secundum rationem intelligentiæ nostræ, & connotative; nego: nam etiam si Essentia Dei, hypostasis, atque attributum sint una eademque substantia; hanc tamen nos appellamus *naturam* prout sola ac simplex per se spectatur, *personam* quatenus ad aliam refertur; *proprietas* propter connotationem ad aliquem terminum, ut in sequentibus explanabitur.

Si vero queras, quam præcipua sint Dei nomina, respondeo decem apud Hebræos, (prætermisiss quæ Thalmudistæ ac Rabbini, necnon Cornelius Agrippa vir superstitionissimus, alique malefici excogitarunt,) in sacris literis

Probatur.

4. Oppositio.

Responsio.

5. Decem sunt Dei Nomina. I. Ineffabile.

COR-

connumerari. Quorum primum est inef-
fabile nomen יהוה dictum Hebraeis
שְׁמֵי בְּרֵב אַרְבַּע אותיות Nomen si-
lius quatuor literarum, Græcis, quod
idem est, Τετραγράμματος. Atque hunc
literarum numerum in Deum nominan-
do observant etiamnum Græci, Latini,
Hispani, Galli, Theutones, Turcæ
quoque ac Arabes, qui Dei nomen sic
effertunt, ΘΕΟΣ, DEUS, DIOS,
DIEU, GOTT, ALLA, unde &
imitatione digni videntur Itali, qui
omnium gentium exemplo scripserunt
IDIO, consona non geminata. No-
men illud vel à radice היה, vel ab
היה, quod est Fuit, creditur deriva-
tum, unde ejus etymon exponitur in
Exodo III. v. 4. אֲדֹנָי אֲשֶׁר אֲדֹנָי,
Sum qui sum. Certe hujus nominis pro-
nuntiatio nondum innotuit, Jabo effert
Clemens Alex. Stromm. V. Jave Theo-
doretus quest. xv. in Exodum, Jebue,
Genebrardus in Psalm. LXXXII. Jova An-
gelus Caninius lib. de locis Hebraicis
cap. 1. Post Galatinum communiter
omnes Jehovah. Quidam, auctore Hie-
ronymo Epist. 136. propter elemento-
rum similitudinem, scilicet inter He-
braum ה & Græcum Η, atque inter י
& Ι, legere consueverunt ΠΙΠΙ, Pipiones
non illepide dicti. De his recte Exodi VI.
v. 3. וְשֵׁם יְהוָה לֹא נִרְעֵתִי לָהֶם

Et nomen meum Adonai non indicavi eis.
Ex hoc loco comprobatur pronunciatio
יהוה, quam reprehendit Genebrar-
dus: nam Hebraei, Septuaginta, nec-
non Vulgata nostra vertunt nedum hoc
loco, sed ubique pro יהוה Adonai,
κύριος, Dominum. Ergo non male in-
scriptum est nomen tetragrammaton
punctis vocalibus nominis Adonai, mu-
tata tantum priori vocali propter lite-
ram gutturalem א, quæ nusquam pa-
titur simplex Sceva. Hæc non absque
magna utilitate Theologi dicta sunt;
etenim ubicunque in novo, ac veteri
Testamento legeris Dominum substitu-
tum loco Hebraici nominis יהוה, cer-
tissime inferes ibi de vero Deo sermonem
institui.

2. Est. II. Est יה Ja ab eodem Themate.
Hinc Alleluja, laudate Deum.

3. El. III. אל, El à radice אֵל fortem
esse, unde Latine Fortis, Græce ισχυρός,
Deus in publicis Ecclesiæ precibus Feria
sexta majoris hebdomadæ appellatur.

4. Eloah. IV. אֱלֹהִים. Eloah.
R. P. Berti Theol. Tom. I.

V. אֱלֹהִים. Utrumque ab אֱלֹהִים 5. Utrum-
furavit, Latine, Princeps, Judex Græce
δικαστής, ἀρχος: Aliqui derivare putant
ex Arabismo, in quo אלה significat
adorare. Hieronymus hæc duo nomina
distinguit; sed diversa sunt solo regimi-
nis statu.

VI. שַׁדַּי Saddai, à relativo שֵׁ Qui, 6. Saddai.
& יֵי sufficere, Latine reddi potest sibi

sufficiens, omnipotens, neque indigen-
nostri, Græce αὐτὸς, παντοκράτωρ, αὐ-
τάκης. Aliqui in caput LXIII. Esaia v. 9.
observant hoc nomen tribui aliquando
Archangelo Michaeli, fortasse, quod
sit ad salvandum pronus, atque præpo-
tens ad bellandum.

7. Adonai. VII. אֲדֹנָי Adonai, Adon,
κύριος, δεσπότης, Dominus, ut diximus
supra. Hujusmodi nomen connotat
creaturas, in quibus Deus dominatur;
& quoniam non semper creaturæ fue-
runt, Tertullianus disputans contra Her-
mogenem, qui putabat materiam esse
Deo coæternam, cap. 3. ait: Dei no-
men dicimus semper fuisse apud semet-
ipsum, Dominum vero non semper.

VIII. אֲשֶׁר יְהוָה Græce ὁ ὢν, La-
tine Qui est, de quo in I., ex relativo
ac verbo היה esse.

9. Dominus Deus Sabaoth. IX. יהוה אֱלֹהִים צְבָאוֹת Do-
minus Deus Sabaoth, id est, Exercituum:
à radice צָבָא Exercitus: quo nomine
intelliguntur nedum Angelicæ potesta-
tes, sed etiam Danielis VIII. v. 10. Sa-
cerdotes, qui Regi calorum militantes
excubias agunt in templo. Ob utram-
que significationem commemoratur in
Præfatione Missæ, Dominus Deus Sa-
baoth.

X. עֶלְיוֹן Elion, ὑψίστος, excel-
sus, supremus, à th. עָלָה ascendere,
præesse. Ex quo autem Deus maximus
sit, & summe excelsus, animadvertet
Salomon Glasius vir hæreticus qui-
dem, apprime tamen eruditus, Dei
nomen loco Epitheti dici de rebus ex-
cellentissimis, ut Ps. LXXIX. v. 11. Cedri
Dei dicuntur arbores procerissimæ;
plaga Domini II. Paralipp. XXVI. v. 20.
lepra Ozia: ut mittam exempla Glas-
ii lib. III. Philolog. sacræ Tract. 1.
Can. XVII. n. 3. Atque de his Dei no-
minibus, præter Hebraicarum dictio-
num Interpretes, ut Buxtorfius, Pa-
gninus, & alii, vide citata Epistola Hie-
ronymus,

ronymum, Isidorum Hispalensem lib. vii. Originum cap. 1. Angelum Caninium de locis Hebraicis cap. 2. Petavium lib. viii. cap. ix. nonnulla etiam apud Scholasticos, præsertim Ludovicum Habert. Tract. de Deo uno cap. 1. & Contenson disert. v. cap. 11. spec. 111.

Quid nomen
Deus signi-
ficet.

Satis de Hebraicis nominibus summi Dei, qui Græcis dicitur Θεός; unde Latini, *Deus*; vel à verbo *θεῖον*, *videre*, atque *contemplari*, quoniam *θεὸς* *δὲ* *πάντων*, *inspicit omnia*: vel à, *θεῖν*, *currere*, *ponere*, *facere*, quod omnibus præsto sit, omnia disponat, omnium sit artifex; vel *ἀπὸ τοῦ αἵματος*, *urere ac fulgere*, non quod ignis sit, ut Persis Egyptisque Deus *Phtha*, sed propter vim cupiditatum consumptricem, aut inaccessibilem gloriæ lucem. Eo nomine significari substantiam docent Latini Patres, Tertullianus in primis adversus Hermogenem cap. 3. Græci fere omnes, efficientiam & energiam. Facile conciliantur; nam si illud nomen referas ad ideam proferentis, significat Dei naturam, si ad vocis etymologiam, operationem aut facultatem. Idem assero de nominibus Æthiopicis *አጠላ* *Em-lab*, forte ab Hebræo *מלך* *Rex*; *አገዳ*, vel, *አገዳሪ* *Egbrzia*, *Egbrziaber*, *Dominus bonus*. Omnia ferme penes cæteras nationes Divina nomina eandem habent cum expositis significationem.

6.
De Ss. No-
mine Jesu.

Loquamur pauca, quandoquidem huc deducta est oratio, de dulcissimo nomine JESU. Derivatum est à *ישוע* *Salus*: unde Jesus idem est ac *Σωτήρ*, *Salvator*. Negant aliqui, inter quos Caninius numerat Osiandrum, istam originem, quoniam alicubi scriptum reperitur *ישו* *Joseia* absque radicali littera *ע* *Ajin*, unde dictum putant, inquit Listerius, à verbo substantivo *Est*, *יש*. At insulla nimium arguta-

tio. Moysis tempore scribebatur, ut constat ex libro Josue, *יהושוע* *Jehosuah*; post Babylonicum exilium, ut reperimus apud Esdras, & Nehemiam, scriptum est producta sub Jod vocali paucioribus literis *ישוע* *Josuah*, etsi antiquiorem scripturam retinuerint Agæus, & Zaccharias. Ex Syrorum, Arabumque commercio defuere cepit postrema littera *ע*, quod Caninius in l. demonstrat ex *שבע* *septem*, quod scriptum aliquando in Thalmud *שב* absque *Ajin*, & Hugo Grotius ad caput I. Lucæ v. 5. ex nomine *אלישבע* *Elisabab*, unde abrafa finali, & substituta *ת*, T, Syrorum exemplo, Græci ac Latini fecerunt *Elisabeth*. Satis hinc refutatur hallucinatio Osiandri, & manifesta redditur nominis JESU recepta fere ab omnibus interpretatio: de qua Matthæi 1. v. 21. *Vocabis nomen ejus JESUM: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* *Χριστός*, *Christus* à verbo *χρίω*, *ungo* idem est ac *משיח*, *Messias*, à *משה*, *ungit*.

Fertur Reparatoris nostri nomen ita prædixisse Sibyllam Cumanam:

Sed qua sit numeri totius summa, docebo.

Namque octo monades, totidem decades super istas,

Atque hecatontadas octo, infidis significabit

Hominitus nomen: tu vero mente tenebo.

De Sibyllarum carminibus dicam alibi. Oraculum, qualecunque sit, nunc expono. Octo monades sunt unitates 8. Octo decades 80. Octo hecatontades 800. totius numeri summa, 888. Nomen *ΙΗΣΟΥΣ*, *Jesus*, eundem continet numerum, nam j. valet 10. H 8. Σ 200. O 70. T 400. Σ 200. Supputa, num resultent 888., & *protegit te nomen Dei Jacob*. Psalm. xix. v. 2.

C A P U T II.

De simplicitate Dei.

S U M M A R I U M.

1. Quinam male senserint de simplicitate Dei.
2. 3. 4. Melito Asianus Sardensis Episcopus vix ab errore Anthropomorphitarum potest excusari.
5. 6. 7. 8. Propior fuit Anthropomorphitarum errori Tertullianus, nec certis argumentis defenditur.

9. 10. 11. Nec, S. Epiphanius nec Audius Deum esse Anthropomorphon existimârunt.
12. 13. 14. 15. Deus est purus, ac simplex spiritus qualicunque corpore experts.
16. Obiectio facta ex S. Scriptura solvitur.

PRÆ-